

cd.

200-lecie urodzin Wawrzyńca Surowieckiego

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 15/3, 671-672

1970

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Po drugiej wojnie światowej ergonomia uprawia większość państw o wysokim poziomie przemysłu. Instytucjonalnie zdobyła ona najwcześniej samodzielność w Anglii, gdzie w 1949 r. powstało towarzystwo naukowe — Ergonomics Research Society. W Polsce prace z zakresu ergonomii centralizuje od 1963 r. Polski Komitet Ergonomii i Ochrony Pracy Naczelnej Organizacji Technicznej. Coraz bardziej zacieśnia się nasza współpraca z założonym w 1960 r. Międzynarodowym Towarzystwem Ergonomicznym.

Ergonomia jest przedmiotem nauczania w szkołach wyższych; w Polsce prowadzone są zajęcia z tego zakresu w SGPiS, Politechnice Warszawskiej, Akademii Medycznej w Krakowie. Jednak w przyszłości — zdaniem doc. Rosnera — należałoby raczej myśleć o zespołach ergonomicznych, opierających się na ścisłej współpracy wielu specjalistów (np. socjologów, lekarzy, psychologów, inżynierów, ekonomistów), niż o zawodzie ergonomisty. Bowiern ergonomia jest polem działania kilku dyscyplin naukowych.

Ożywiona dyskusja — jaka wywiązała się po referacie — koncentrowała się wokół zagadnień metodologicznych. Głos zabierali m. in.: profesorowie — T. Kotarbiński, E. Geblewicz, docenci — J. Filipowski, Z. Kowalewski i W. Krajewski. Ciekawa zwłaszcza była próba analizy (i określenia) w jaki sposób kształtuje się jakaś metoda nowej nauki, w zależności od metod właściwych naukom na których podstawach ona powstaje. Dalsza dyskusja doprowadziła do polemiki między wykładawcą ergonomii w uczelni technicznej a referentem; dotyczyła ona głównie zakresu i sposobu interpretowania omawianej dyscypliny. W podsumowaniu prof. Kotarbiński stwierdził, że pojęcie ergonomia ma już swoją historię w Polsce, bowiem użyte zostało przez Wojciecha Jastrzębowski (1799—1882), profesora Instytutu Agronomicznego w Marymoncie, w tekście pracy opublikowanej w 1854 r.

cd.

200-LECIE URODZIN WAWRZYŃCA SUROWIECKIEGO

Dnia 25 kwietnia 1970 r. odbyła się w Pałacu Staszica w Warszawie sesja naukowa z okazji dwóchsetnej rocznicy urodzin Wawrzyńca Surowieckiego (1769—1827). Organizatorem przewodniczącym był Komitet Słowianoznawstwa Polskiej Akademii Nauk. W zastępstwie przewodniczącego Komitetu, prof. Witolda Hensla — przebywającego obecnie za granicą — słowo wstępne wygłosił prof. Z. Stieber. Program przewidywał wygłoszenie pięciu referatów: *Wawrzyniec Surowiecki jako historyk* (dr F. Bronowski), *Wkład W. Surowieckiego do rozwoju geografii* (dr Janina Szewczyk), *Problematyka słowiańska w twórczości W. Surowieckiego* (dr Romualda Płotrowska), *Program agrarny W. Surowieckiego* (doc. Helena Madurowicz-Urbańska), *Wawrzyniec Surowiecki teoretyk przewyciężenia zacoiania gospodarczego* (doc. Janusz Górski). Opracowany na sesję referat doc. Aleksandra Gelli *Uwagi o narodzinach inteligencji polskiej i W. Surowieckim* nie został wygłoszony, z powodu nieobecności autora w kraju¹.

Analiza prac i omówienie działalności naukowej człowieka o tak rozległej i wszechstronnej wiedzy, który zajmował się historią, ekonomią, statystyką, socjologią, prawem, geografją, archeologią, antropologią, słowianoznawstwem, językoznawstwem, musiała wywołać żywą polemikę. Okazało się, że do dnia dzisiejszego opinie o Surowieckim są bardzo różne: od apologii i gloryfikacji do krytyki, która pozbawia naszego polihistora wszelkich wartości nowatorskich w badaniach. Wynika to m. in. stąd, że bogata spuścizna naukowa Surowieckiego nie została jeszcze w pełni odczytana i wykorzystana. Dlatego dobrze się stało, że Polska Akademia Nauk

¹ Por.: A. Gella, *Wawrzyniec Surowiecki Polish Pioneer in Anthropological Studies*. „Current Anthropology”, 1970, vol. 11, nr 1.

zorganizowała tę sesję stwarzając możliwości porozumienia przedstawicielom różnych dyscyplin naukowych i dając impuls do dalszych badań.

cd.

PIĘCDZIESIĘCIOLECIE ŚMIERCI WŁADYSŁAWA PAWLICY

Na wspólnym zebraniu naukowym Zespołu Historii Nauk Geologicznych Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN, Krakowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Geologicznego oraz Polskiego Towarzystwa Mineralogicznego uczczono w Krakowie w dniu 12 stycznia 1970 r. pięćdziesiątą rocznicę śmierci Władysława Pawlicy (1886—1919), znanego polskiego petrografa i badacza skał tatrzańskich.

Przedstawiono trzy referaty. Prof. A. Gaweł omówił badania Pawlicy nad skałami krystalicznymi i minerałami tatrzańskimi na tle prac F. Kreuzera i J. Morozewicza. Prof. S. Jaskólski poddał szczegółowej analizie osiągnięcia Pawlicy w zakresie badania skał metamorficznych i osadowych, a także wyniki jego pracy dydaktycznej na Uniwersytecie Jagiellońskim. Wreszcie prof. W. Goetel scharakteryzował poznaną działalność Pawlicy (Towarzystwo Tatrzańskie, Komitet do Spraw Polskich Kresów Południowych, Akademicki Związek Sportowy) wspominając odbywane z Pawlicą wycieczki w Tatry i inne góry karpaccie. Wszyscy referenci znali osobiście Pawlicę, profesorowie Gaweł i Jaskólski byli jego uczniami, a prof. Coetel przyjacielem, referaty miały więc wiele cech wspomnień osobistych.

W naukach geologicznych, zwłaszcza w XX w., postęp jest tak szybki, że poszczególne prace dezaktualizują się już po kilku latach. Wyjątkiem jest dorobek naukowy Władysława Pawlicy. Pracował on naukowo niepełne 10 lat, wykonując samotnie żmudne analizy chemiczne i mikroskopowe i pozostawił po sobie 7 publikacji, które do dnia dzisiejszego uchodzą za wzór warsztatu naukowego. Podziwiana jest w nich sumiennosc badań materiału faktycznego i zdolność wyciągania wniosków przy uwzględnianiu faktów trudno dostrzegalnych. Pierwsza z nich ukazała się w 1912 r. a ostatnia, już po śmierci autora, w 1920 r. Poza pracą ostatnią poświęconą analizie rud żelaza pod Starachowicami, inne związane są z Tatrami.

Władysław Pawlica był synem chłopca z Poronina. Jakkolwiek jego rodzice byli ludźmi zamożnymi, szkołę średnią w Krakowie, a następni Uniwersytet Jagielloński ukończył o własnych siłach. To podkopało jego zdrowie. Powołany, jeszcze na studiach, na stanowisko demonstratora w Katedrze Mineralogii prof. J. Morozewicza, pełnił tę funkcję do 1918 r. W 1913 r. obronił doktorat na podstawie rozprawy *Pegmatyty Tatr i ich stosunki magmatyczne*. Dwa lata później opublikował pracę *Północna wyspa krystaliczna w Tatrach*, za którą otrzymał nagrodę Polskiej Akademii Umiejętności im. J. Majera. W 1918 r. opublikował *Garłuchowskie skały wapienno-krzemionkowe*. Już wtedy miał w swoim dorobku dwie inne prace mineralogiczne: o gedrycie i prenicie w Tatrach (1914 i 1916).

Obok tych prac, będących wynikiem głównie badań terenowych, Pawlica napisał rozprawę *O złożach mineralnych granitu tatrzańskiego*, opartą na analizie dotychczasowej literatury i skonfrontowaną w terenie, który znał doskonale i często fotografował¹. Stanowić miała ona część studium poświęconego tatrzańskim złożom mineralnym. Dalszej części poświęconej analizie miejsc i surowców dawniej eksploatowanych w Tatrach nie zdołał jednak już napisać².

Pomimo osiągnięć naukowych i wielu wyróżnień, w Katedrze Morozewicza, Pawlica zajmował najniższe stanowisko. Zła sytuacja materialna była przyczyną stałego pogarszania się stanu jego zdrowia i rozwoju gruźlicy.

¹ Por. wydany przez W. Goetla w 1929 r. album *W górach. Ku pamięci Władysława Pawlicy*. Kraków.

² Na podstawie wypowiedzi prof. Jaskólskiego.